

Výchova k občanství

Celonárodní síť pro podporu výchovy k lidským právům a aktivnímu občanství

Výsledky druhé pracovní dílny týmu Centra občanského vzdělávání a krajských koordinátorů COV

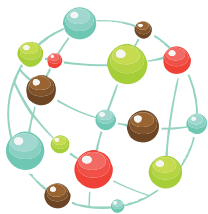
Druhá dílna týmu Centra občanského vzdělávání a krajských koordinátorů proběhla v posledním listopadovém víkendu v Novém Městě na Moravě. Jelikož díky prvnímu setkání se všichni účastníci již dobře znali, na dílně panovala od počátku přátelská atmosféra a termín „celonárodní síť pro podporu výchovy k občanství“ tak dostává reálný rozměr.

Páteční večer byl věnován výměně zkušeností při zajišťování škol účastnicích se projektu. Vynořila se řada obav a bylo třeba vyjasnit celou řadu otázek, včetně skladby jednotlivých lekcí kurzu, odborného zajištění modulů atp. Z diskuse vyplynulo především to, že „kurz“ pro učitele nebude ani tak kurzem jako spíše sérií dílen postavených na kooperaci a společné kreativě.

Velkým přínosem druhé dílny byly vstupy prof. Vladimíra Smékala, psychologa z Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity a člena týmu COV. Nejprve účastníky uvedl do transakční analýzy, unikátní metody k porozumění individuálních vztahů i skupinové dynamiky v řadě situací. Některé aspekty této metody obohatí kurz pro učitele. V neděli ráno potom prostřednictvím cvičení přiměl účastníky k zanícené diskusi o podstatě výchovy a potřebných předpokladech vychovatelů. Většina skupiny zastávala názor, že zralá osobnost je nezbytným základem pro úspěšnou výchovu, čímž vyzdvihla důležitost osobního příkladu. Metodické a didaktické schopnosti jsou sice nepostradatelné pro efektivní předávání znalostí a dovedností, ovšem k pěstování postojů nedostačují.

Hlavním cílem dílny ovšem byla práce na jednotlivých modulech plánovaného kurzu pro učitele. Šest krajských koordinátorů předvedlo návrh programů na různých úrovních (jak v kurzu pro učitele, tak přímo ve školách) v modulech *Participace občana a Demokracie a sociální soudržnost*. Připravili tak půdu pro další diskusi celé skupiny nejen o podobě jednotlivých programů, ale i o rozsahu a propojení celého kurzu a jeho jednotlivých modulů.

Transakční analýza

Prof. Vladimír Smékal uvedl účastníky dílny do základů transakční analýzy. Následně proběhla diskuse, které aspekty transakční analýzy mají uplatnění v občanském vzdělávání a které metody transakční analýzy jsou použitelné v kurzu pro učitele.

- z dětí často mluví v oblasti občanského vzdělávání rodič – je třeba podpořit rozvoj schopností umožňujících dospělou transakci (svoboda, schopnost rozhodovat, demokracie)
- potřeba vysvětlit přínos transakční analýzy pro učitele (zatím je dost teoretická)
- ochrana občana před zneužitím moci (např. úředníky) – schopnost analyzovat „hry“, ve kterých se nacházejí, možnost využít při školení úředníků

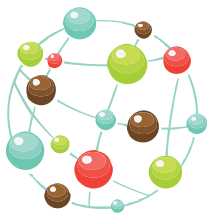
CÍLE PRO UČITELE:

- uvědomění si, že jisté metody jsou v rozporu s obsahem výchovy k občanství
- schopnost jednat se žáky na úrovni dospělý-dospělý
- dodat odvalu k aplikaci základních metod (proměna učebního prostoru, podpora skupinové práce, použití upřednostňovaných metod pro výchovu k občanství)
- nalézt rozměr sebepoznání, který učitelé pak mohou vztáhnout i na sebe, příp. na analýzu skupinové dynamiky ve třídě *(vzhledem k časovému omezení se ale budeme muset soustředit spíše na konkrétní aplikace v pedagogické praxi, např. na každém z těch dvoudnů může proběhnout jeden vhled do osobnostní analýzy a rozvoje metodami populárních testů (transakční analýza, RISK, MBTI)—pro hlubší práci ale odkážeme na další materiály)*

Společně formulované cíle modulu 4 Metoda transakční analýzy ve výchově k občanství

- Učitel prakticky vyzkouší, zažije některé z metod (technik) sebepoznání (transakční analýza, RISK, MBTI).
- Učitel na základě prožitého sebepoznání přizpůsobí svou pedagogickou praxi --> z nabízeného seznamu vybere vzdělávací strategie vhodné k formování občanských postojů a ty prakticky aplikuje ve výuce.

Ukázkové lekce

Šest koordinátorů předvedlo ukázkové programy ke dvěma modulům. Zápis shrnuje zpětnou vazbu a diskusi k jednotlivým programům.

Občanská participace

- nejprve došlo k vyjasnění definice cílů dlouhodobých (např. Všimne-li si žák problému ve svém bezprostředním okolí, řeší ho.); střednědobých (např. Žák identifikuje a pojmenuje problémy svého okolí.); a krátkodobých (např. Žák vyjmenuje pět institucí a jejich kompetenci); *pro naše potřeby hledáme především střednědobé cíle*
- ve vztahu k pyramidě tato oblast souvisí s cílem nejvyšším (mít své místo ve společnosti), pak schopnost pracovat s informacemi, nebýt lhostejný, a schopnost komunikace
- v některých ohledech jsou naše nosné myšlenky příliš odvážné (občan nemá vždy možnost rozhodovat, ale vyjádřit svůj názor); někteří nemají potřebu se vždy aktivně podílet na formování svého okolí – důležité je, aby se tomu nevyhýbal, je-li to třeba

Společně formulované cíle modulu 8

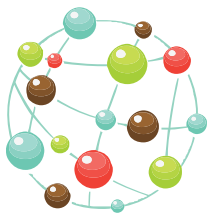
Participace občana

- žák je všímavý ke svému okolí, umí identifikovat a pojmenovat problémové oblasti
- žák dokáže určit, kdo může / má problém vyřešit.
- žák zná a umí použít vhodné způsoby, jak řešení problému nastartovat.
- žák je schopen reflexe vlastní participace ve veřejném prostoru / různých spolcích (je schopen odpovědět na otázku Kde, proč a jak se aktivně podílím na životě svého společenství?) + „aktivizace“ (motivace)
- žák chápe propojenost společnosti a vzájemnou závislost aktérů (prolíná se více moduly) – *např. aktivita trojúhelník*
- učitel ví, jaké jsou podmínky úspěšné participace v jeho škole a umí je vytvořit – *např. metoda diamant*

Příklady materiálů k modulu 8

- Výchova k občanství a demokracii (starý SVOD); Já, občan (nový SVOD)
- Politeia (CEDU)
- Metodické pokyny pro učitele—Příručka pro koordinátory žákovských parlamentů (CEDU)
- Projekt jako součást výuky (Sdružení Tereza)
- „Have Your Say!“ – Manual on the Revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life (Council of Europe)
- Učíme se dobře rozhodovat pro budoucnost (Sever a Partnerství)
- Kdo jiný? (Člověk v tísni)

Demokracie a sociální soudržnost

- stereotypy vs. předsudky
- mají multikulturní výchova a boj proti rasismu být jedním z hlavních témat COV, vezmeme-li v úvahu, že existuje celá řada materiálů, zabývá se tím řada institucí a existují na to dotační programy? *Spíše odkážeme na materiály, ale nebudeme zabíhat do podrobností*
- zohlednit rozdíl mezi předsudky a stereotypy; vysvětlit předsudky a stereotypy na příkladu žákům vlastního a dobře známého školního prostředí spíše než na rasové otázce

Společně formulované cíle modulu 2 Demokracie a sociální soudržnost

- Jediný způsob, jak přežít multikulturní společnost, je občanství, ne etnicita (občanství je univerzální hodnota, je tedy základem soudržnosti).
- Žák rozpoznává projevy diskriminace (netolerance, neúcty k rozdílům) a dokáže jim (slušně) čelit.

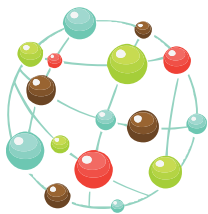
Příklady materiálů k modulu 2

- Czech Kid (FHS UK a British Council; www.czechkid.cz; přímo příručka na webu dostupná není)

Obecné poznatky / pravidla pro tvorbu lekcí

- účastníkům aktivit je třeba vždy zřetelně vysvětlit, zda do aktivity vstupují jako žáci (a zkoušejí si ji), nebo zda jsou v roli učitelů – dbát na zřetelné oddělení rolí (možno oddělit dohodnutým signálem, např. když má / nemá školitel na hlavě klobouk)
- stejně tak to zohlednit i při review – na závěr při shrnutí aktivity zřetelně říct, co z předvedeného (a jak) je použitelné pro žáky (aby to učitelé nepovažovali za „hotovku“ a jen to nekopírovali a pak nebečeli, že jim to nefunguje) – probrat možnosti obměn pro různé úrovně (ZŠ / SOŠ / G)
- i pro tohle je třeba mít jasno v cílech – kam touhle konkrétní metodou směřuji, je třeba říct si na začátku, jaký je cíl dané aktivity – co teď budeme dělat, co od toho mám očekávat a proč
- ukazovat, jak téma lekce uzavřít, dotahovat do konce; poskytnout učitelům prostor pro reflexi, co to dalo jim samotným
- témat je zatím moc, během tohoto setkání jsme ale společně identifikovali překryvy a nějaká témata propojili, jiná zúžili
- není nutno omezovat lekce na 45 minut

Analýza občanského vzdělávání dospělých

COV zpracovává analýzu občanského vzdělávání dospělých a Tomáš požádal koordinátory o nápady, co do analýzy zahrnout a na co se podívat.

- organizace podílející se na OVD: MAS (Místní Akční Skupina)—např. na Trutnovsku jsou dvě, které jsou celkem aktivní (princip je, že tam musejí být zástupci měst, podnikatelské sféry a neziskového sektoru; hlavní oblast působení je komunitní plánování)—kontakt přes Petra Sobotku; nevzdělávají přímo, ale skrze činnost, kterou dělají; podobně v Orlických horách MAS Splav
- Člověk v tísní dělá spíše osvětu než vzdělávání (teď ale pracuje např. na Manuálu občana)
- možná NIDM (i když tady se jedná o vzdělávání specifické a úzké profesní skupiny)
- ve Vsetíně funguje SPKP (Společnost pro komunitní práci)
- v Královéhradeckém kraji působí CEP (euromanažeři, ale i „strategické“ plánování)
- např. EVVO by teoreticky do oblasti spadalo, ale budeme si to muset ujasnit
- Centrum rozvoje Vila Čerich—komunitní / regionální rozvoj
- opět skauti (vůdcovský kurs Růžový boubel; pokud se jedná o dílčí vztah k OV, tak rozhodně stejně jako PŠL tam mají své místo)
- co se týče financování, tak v rámci korporátní odpovědnosti vznikají zajímavé projekty (např. Rok jinak od Vodafone)—díky masivním mediálním kampaním mají minimálně osvětový charakter
- BLF (Business Leaders Forum)

Nejdůležitější vlastnosti ve výchově

V neděli dopoledne vedl prof. Smékal program, jehož cílem bylo hierarchizovat deset vlastností vychovatele podle důležitosti. Zápis shrnuje průběh diskuse a obsahuje výslednou podobu seznamu.

- otázkou bylo, do jaké míry upřednostňovat osobnostní předpoklady vychovatele na úkor „hard skills“ (metodické a didaktické dovednosti), a jak je vzájemně smířit – seřadit, spárovat, postavit pyramidu? Výsledek byl, že začneme-li od osobnostních předpokladů, předpokládáme jako nejefektivnější metodu výchovy osobní příklad, ale tam, kde nechuť vychovávaných nechat se vést touto metodou znemožňuje, přichází na řadu konkrétní metodické a didaktické schopnosti
- diskuse ohledně autority: je třeba vnímat rozdíl mezi autoritou a autoritativností, přirozená autorita je ve výchově důležitá (přestože to není vlastnost stejně jako ty ostatní), zatímco autoritativnost je dvojsečná

Nejdůležitější vlastnosti ve výchově

1. Sebepoznání
2. Empatie
3. Otevřenost
4. Autorita (přirozená)
5. Povzbuzování
6. Konkrétnost
7. Konfrontace
8. Iniciativa
9. Pochvala
10. Vliv
11. Autoritativnost

